

I. FERDINÁND IGAZGATÁSI REFORMJAI

2020. szeptember 17.

Az újkori közigazgatás három legfontosabb eleme:

1. Központosítás
2. Kollegialitás (testületiség)
3. Állandóság

SUCCESSIO elve = Habsburg értelmezés szerint elsősorban örökség jogán illeti Ferdinándot és örököseit a magyar királyi cím.

Nem kell mindig túl szigorúan ragaszkodni a kiváltságokhoz, szabadságokhoz és régi törvényekhez, azokra nem szabad nagyobb tekintettel lenni, mint a közjóra és a józan észre, ugyanis az olyan szabadság, amely a közjával ellentétetes, inkább szolgaságnak semmint szabadságnak nevezendő. Ferdinánd, 1559.

I. Ferdinánd reformjaival kezdődik a modern állam kialakulásának és az államigazgatás hosszú távú fejlődésének első, meghatározó időszaka.

→ Karin J. MacHardy: „koordináló állam”

mindhárom országában (osztrák tartományok, Cseh Királyság, Magyar Királyság)
kompromisszum kényszer az erős nemesi-rendi elitekkel

1530-as évek közepétől eldőlt, hogy Ferdinánd rezidenciája Bécs

további új, vagy újjászervezett központi kormányzati szervek Bécsben és az egyes ország- és tartományközpontokban

az egyes igazgatási ágak különválasztása → szakszerűség érvényesülése

Ferdinánd reformjainak kezdete: **Hofstaatsordnung** (1527. január 1)

a spanyol helyett német udvar, élén német udvarmesterrel

Udvari Tanács (*Hofrat*) → főleg jogi-igazságszolgáltatási ügyek (25 tagú)

Titkos Tanács (*Geheimrat*) → a legfontosabb döntés-előkészítő és döntéshozó szerv, de nem szakhivatal. (kezdetben 17 fő, majd 1676-ban 36 fő és 1705-ben 150 fő)

Udvari Kamara (*Hofkammer*) → a fiskális birtokokat és a koronajövedelmeket kezelte

Udvari Kancellária (*Hofkanzlei*) → rendek által megszavazott hadiadót kezeli, a többi központi kormányzati szerv által meghozott döntéseket foglalta írásba és adta ki, külön titkárok (az államtitkárok korai elődjai) kezelték az egyes tartományok ügyeit.

Udvari Haditanács (*Hofkriegsrat, Consilium Bellicum Aulicum*) 1556. Öttagú testület. Az Udvari Haditanács ráadásul Európa legkorábbi, rendszeresen ülésező, tanácsadó hadügyi kormányzati szervei és szakhivatalai közé tartozott.

Postahálózat: a Taxis, a Wolzogen, és a Paar családok

Bécsi, majd 1583 után prágai **Habsburg Udvar** (1556-tól **Kaiserhof, aula caesarea**)

egyszerre magyar királyi, cseh királyi, és osztrák főhercegi udvar

az udvar legfőbb méltósága, a **főudvarmester** (*Obersthofmeister*)

1550 körül 550 udvarnok

1580 körül 700 u.

1610 körül 1100 u.

kb. 4% az udvartartásnak magyarországi

Osztrák tartományok

Élükön az országos főkapitány (*Landeshauptmann* vagy *Landmarschall*).

Vizedom: Alsó-Ausztriában az uralkodó helytartója.

Felső- és Alsó-ausztriai Kamara (*Oberösterreichische und Niederösterreichische Kammer*)

Cseh Királyság

Cseh Kancellária

Cseh Tanács élén a prágai várnaggyal

Cseh Kamara (*Böhmische Kammer*) 1527.

Sziléziai Kamara 1558.

→ 1547/48 után konszolidálódik a cseh helyzet (Tiroli Ferdinánd helytartósága)

Magyar Királyság

A **had- és külügy központi irányítása teljességgel**, valamint a katonai kérdések és a pénzügyek helyi, magyarországi igazgatásának egy igen meghatározó része is a bécsi központi kormányzati szervek (Udvari és Alsó-Ausztriai Kamara, Udvari Haditanács stb.) hatáskörébe került.

Magyar Tanács (*Consilium Hungaricum*) a késő középkori jelentőségét elveszítette.

Magyar Udvari Kancellária (*Ungarische Hofkanzlei*, Cancellaria Aulica Hungarica)

mindvégig a magyar rendek és nemesség irányítása alatt. 1690 után Magyar Királyi Udvari

Kancellária (Cancellaria Regia Hungarico-Aulica) Hatásköre a magyar belpolitikát érintő

kérdések írásbeliségének teljes körére kiterjedt, a had- és pénzügyekre csak elenyésző

mértékben. A főkancellár többnyire az esztergomi érsek. Tisztviselők: ítélőmesterek, titkárok, jegyzők, ügyvédek.

Helytartói intézmény / Helytartóság (*locumtenens et consilarii* = helytartó és tanácsosok).

Pozsonyi székhellyel az ország kormánya. Rendszeresen üléseztek, fizetést kaptak.

Báthori István nádor halálát (1530) követően, első helytartók: **Szalaházy Tamás** kancellár és

Thurzó Elek országbíró. Thurzó lemondását követően főpapok lettek a helytartók.

Jogkörei:

- a helytartó helyettesítette a királyt a személyes jelenléti bíróságon
- az uralkodó előzetes tudomásával részleges gyűlésre hívhatta a rendeket
- a végvidéken és az országban mindenütt érvényes rendeleteket adhatott ki.
- hűtlenség vagy megszakadás folytán a Koronára szállott birtokokból 32

jobbágytelekig adományozhatott.

- a Ferdinánd hűségére térőknek fenntartás nélkül megkegyelmezhetett.

DE nem tárgyalhatott külső hatalmak képviselőivel, nem rendelkezett az országba küldött idegen csapatokkal és a magyarországi katonasággal és az országos jövedelmek kezelésébe sem szólhatott bele

Magyar Kamara (*Ungarische Kammer*) Buda 1528, majd Pozsony (1531)

Alsó-Ausztriai Kamara → Fraknó, Kismarton, Kőszeg, valamint az alsó magyarországi bányavárosok

Szepesi Kamara 1567. Kassa.